

kelijk in handen van de Koning en zijn ministers, die alleen verantwoording aan hem aflegden. In de eerste decennia van het bestaan van ons land was hun beleid er in belangrijke mate op gericht om de afzonderlijke gewesten tot een eenheid om te smeden. Hollanders, Friezen, Zeeuwen en Limburgers hadden immers niet allemaal het idee 'Nederlanders' te zijn. De zuidelijke Nederlanden scheidden zich in 1830 zelfs af en vormden het koninkrijk België; Limburg heeft ook
 24 nog een poos gepoogd zelfstandig te worden.²

Er was geen algemeen kiesrecht. Dat was ook een van de redenen dat de politiek veel verder bij de burger vandaan stond, laat staan dat er sprake was van openbaarheid van bestuur. Politieke organisaties of partijen waren er evenmin.³ In het revolutiejaar 1848 kwam er verandering in deze situatie. De fabrieksarbeiders leefden in slechte omstandigheden: zij waren voor praktisch alle sociale voorzieningen aangewezen op hun kapitalistische werkgevers. Als gevolg hiervan braken in Parijs, Wenen en Berlijn opstanden uit. In zijn *Communistisch manifest* riep Karl Marx de proletariërs op zich te verenigen.

In Nederland, waar de industrialisatie pas veel later inzette, hadden de ongeregelde heden andere oorzaken, zoals gebrek aan werk en dure levensmiddelen. Willem II was bang dat in het kielzog van de andere Europese hoofdsteden ook hier de vlam in de pan zou slaan. Daarom besloot hij een revolutie voor te zijn en veranderingen door te voeren.

Zo kon Thorbecke beginnen met het ontwerpen van een nieuwe grondwet, waarin werd geprobeerd de bevolking meer bij het bestuur van het land te betrekken. Een van de gewichtigste maatregelen in de grondwet van 1848 was de nieuwe organisatie van het kiesrecht: de leden van de Tweede Kamer werden gekozen door waardige (lees: welgestelde) mannelijke kiezers. Het algemeen kiesrecht, waarin alle mannen en vrouwen hun stem kunnen uitbrengen, is iets van de twintigste eeuw.⁴

EEN VEELKLEURIGE STAATSKERK⁵

De Nederlandse bevolking bestond aan het begin van de negentiende eeuw uit 60% protestanten en 38% rooms-katholieken. Bijna alle protestanten waren lid van de Hervormde Kerk. Ondanks de offi-